

Gazete 6 Haziran 2018

2018-06-07 00:30:05

Çin’de 2014’ten beri kademeli olarak denenen bir sistemde, insanların *sosyal kredileri* (itibarları) da takip ediliyormuş. Buna göre çeşitli engellemelerle karşılaşıyorlarmış. Kişilere ve kurumlara kredi notu vermek Batı’da da mevcut ama oradakiler hem üçüncü şahısların erişimine kapalı, hem de sadece finansal açıdan değerlendiriliyor. Çin’de ise elektrik faturasını ödememe yanında, *Counter Strike* oyununda hile yapmak bile itibar notunuzun düşmesine sebep oluyormuş.

Yüksek itibar notu olanlara depozito vermeden otel, bisiklet vs. kiralama yapma imkanı varmış, ayrıca üniversite hastanelerinde sıra beklemeden muayene olabiliyorlarmış. Not düşük olunca da bazı online sitelerden lüks eşya alışverişi yapmaya izin vermiyormuş sistem. Belki Counter Strike oynamaya da izin vermiyordur.

Zenginliğin yanında, *sosyal kapitali* ölçmenin de gerekli olduğunu naçizane ben de düşünmüştüm. Ancak burada *distopik* görünmesinin sebebi, not verenlerin not alanlardan tamamen ayrı olması. Devlet bürokrasisi halka not veriyor ve halk da bu sebeple devletin *sürüsü* gibi bir şeye dönüşüyor.

Bunun yerine herkesin belli bir konuda başkalarına not verme hakkı olmalı. Ben trafikte gördüğüm problemler için *itibar notunu* düşürebilmeliyim, başkası sigara içilmeyen yerde sigara içen gördüğünde onun notunu düşürebilmeli, herhangi bir ticari kurumun müşterisi onun hakkında *itibar notu* verebilmeli. Bu sayede insanların kısa vadeli *çarp kaç* becerilerinin önüne, basit ve sistematik bir engel konmuş olur. Ayrıca böyle bir gücün devletçe suistimal edilip, diyelim sadece belli bir siyasi görüşü takip edenleri cezalandırmak için kullanılmasının da önüne geçilir.

İnsanların daha doğru davranış sergilemesini sağlayan güç iyi, kötü olan bunun devlet elinde temerküzü.

WhatsApp kurucularının, uygulamayı Facebook’a sattıktan sonra, bu 2018 Kasım ayına kadar çalışma şartları varmış. Her ikisi de Facebook yönetiminden ayrılmışlar, biri geçen Nisan’da, diğeri önceki Ekim’de. Bu sebeple birinin

vazgeçtiği para 900 milyon dolar, diğerinin 400 milyon dolar. Sözleşmede böyle şartlar da varmış.

Bunlardan biri daha sonra Signal'ı geliştiren *vakfa* bağışta bulundu.

Zuckerberg'in *WhatsApp'da reklam olmayacak* sözü varmış, muhtemelen bunun artık doğru olmadığını, WhatsApp'ta da reklamlar olacağını söylüyorlar. Ben zaten pek sevmiyorum, Telegram olsun, Signal olsun, WeChat olsun daha iyi.

Şuradaki cevapları okurken, 2. Dünya Savaşında, alev makinesi kullanan askerlerin ve sniper'ların esir alınmadığını okudum. *Yazılı olmayan kural* diyor, yakalandığı yerde öldürülüyormuş bunlar.

Churchill 1938'un Eylül'ünde Rus elçini misafir ediyor ve ona mahzenindeki 1790'lardan kalma bir şişe şarap olduğunu söylüyor. Elçi soruyor, *ne için saklıyorsunuz?* diye, Churchill de, *Sovyetler'le beraber Almanya'yn yendiğimiz güne saklıyorum* diyor, daha ortada savaş yok ve Chamberlain, Münih Antlaşması'nı yapmamış.

Bu hikaye etkileyici, *dünyayı İngilizler yönetiyor* demek için kullanılabilecek bir örnek. Yine de okuduktan sonra, bunun *savaştan sonra* üretilmiş bir hikaye olup olmadığını da düşündüm. Veyahut gerçek olsa bile, sonradan gerçekleştiği için hatırlanmış olabilir mi?

Her gün birkaç kehanette bulunayım, bunların tutmayanları unutulacaktır, tutanları ise ne kadar iyi bir kahin olduğuma delil olacaktır.